

ია თეთრუაშვილი

ქუთაისის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საქართველოში ბიზნესის განვითარების ტენდენციების შეფასების საკითხისათვის

ბოლო წლებში საქართველოში ბიზნესს გარემოს გაჯანსაღების კუთხით გარკვეული ნაბიჯები გადაიდგა. თუმცა უახლესი ისტორიის განმავლობაში განვითარებული მოვლენები და პროცესები გვარწმუნებენ, რომ ბიზნესს სექტორში კვლავ რთული მდგომარეობა შექმნილი.

ბიზნესს გარემოსთან მიმართებაში უთუოდ განსახილველია განვითარების მოდელის ძიება წარსულსა და აწმყოს გათვალისწინებით. უახლესი ისტორიის გამოცდილებამ დაგვანახა, რომ 2012 წლის ოქტომბრის არჩევნებს უადრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა არა მხოლოდ პოლიტიკური თვალსაზრისით, არამედ იმ კუთხითაც, რომ ფაქტობრივად უნდა გადაწყვეტილიყო განვითარების მოდელის არჩევის საკითხი წინა ხელისუფლების ცხრაწლიანი პერიოდის შემდეგ, ანუ, არჩევანი ავტორიტარულ რეჟიმს, ადამიანის უფლებათა სისტემურ რღვევას, სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვასა და ცივილიზებული სოციალურ-ეკონომიური სისტემის ფორმირებას შორის.

ცენტრალიზებული გეგმიანი ეკონომიკის რღვევის შემდეგ, ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში ყველთვის იყო აქტუალური საკითხი განვითარების მოდელის შერჩევისა. თანამედროვე ეკონომიკური მოდელი ემყარება არა იმდენად წარმოების ზრდას, არამედ მოხმარების სტიმულირებას, რამაც ბევრი უარყოფითი შედეგი მოგვცა.¹

მართლაც, მოხმარების სტიმულირება რეალური რექტორის განვითარების გარეშე რიგ დეფორმაციებს იძლევა. საწყის ეტაპზე მართალია იზრდება მშპ, მაგრამ გრძელვადიან პერიოდში, რეალური რექტორის უმძიმედობა მაინც გამოიწვევს ინფლაციური პროცესებს, საგადაამხდელ ბალანსის გაუარესებას და სხვა მაკროეკონომიკური პარამეტრების გაუარესებას.

ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს მართებული შეფასება შეუძლებელია ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობების გამოვლენის გარეშე. ამისათვის მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ბიზნესის ფუნქციონირების კომპლექსური შეფასება.

შეფასების სიზუსტის მიზნით გამოვიყენეთ ინდექსის შერჩევის მეთოდი. იგი საშუალებას გვაძლევს ოპერატიულად და ეფექტიანად შევაფასოთ ბიზნესის თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები. კვლევის შედეგები გარკვეული ორიენტირების მიმცემი იქნება როგორც ბიზნესს სექტორისათვის, ისე ამ სექტორის სახელმწიფო მხარდაჭერის ძირითად მიმართულებათა განსაზღვრისთვისაც.

დასახელებული კვლევის ფარგლებში გამოვთვალეთ ბიზნესის განვითარების ინდექსები

¹ Папава В., Экономика Грузии: в поиске модели развития. Ж. «Мир перемен», №3, 2013. გვ. 51.

(I_b). მის გამოსათვლელად გამოვიყენეთ ბიზნესის განვითარების მაჩვენებლები $X_i(t)$, როგორც დროის ფუნქცია $t \in Z$, Z – შესაბამისი წელია, i – მაჩვენებლის ნომერია ჯგუფში (იხ. ცხრ. 1).

ბიზნესის განვითარების ინდექსი (I_b) განისაზღვრება, როგორც დასაქმებულთა რაოდენობის, შრომითი დანახარჯების, ბრუნვის და ფიქსირებული აქტივების ინვესტიციების ზრდის საშუალო მაჩვენებელი.

ბიზნესის განვითარების ინდექსი გამოითვლება ფორმულით:

$$I_b(t) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{X_i(t)}{X_i(t-1)} - 1 \right) \times 100\% \quad (1)$$

სადაც, $X_i(t)$ – დროის t მომენტში მაჩვენებლის მნიშვნელობაა, N – ჯგუფში მაჩვენებელთა რაოდენობაა, i – ჯგუფში მაჩვენებლის ნომერია (იხ. ცხრ. 1 და 2) $t \in Z$, Z – წელია. კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები 2004 წლიდან, რამაც ცხრაწლიანი პერიოდისათვის (2004–2012 წლები) მოგვცა ინდექსების განსაზღვრის საშუალება.

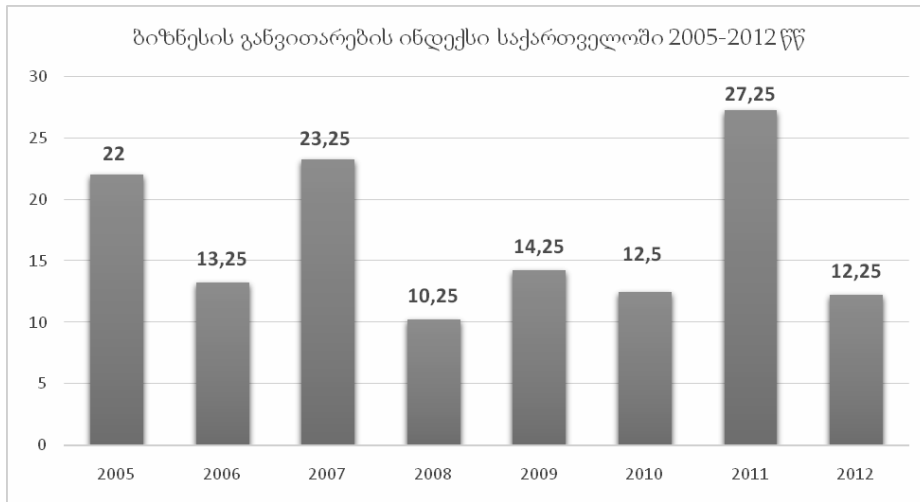
ინდექსის გამოთვლის შედეგები ქვემოთ გვაქვს გამოტანილი (იხ.ნახ. 1).

ცხრილი 1.

მაჩვენებლები ბიზნესის განვითარების ინდექსის გამოსათვლელად

i- ნომ- ერი	მნიშვნე- ლობა	მაჩვენებელი/ წელი	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	$X_1(t)$	ბრუნვა (მლნ. ლარი)	7248,4	10076,3	13090,3	17544,4	19650,7	20302,2	24400,7	36726,2	42048,0
2	$X_2(t)$	ფიქსირებული აქტივები (მლნ. ლარი)	4942,8	5415,1	6040,5	7935,9	9257,1	12025,8	13386,1	15538,7	18625,8
3	$X_3(t)$	დასაქმებულთა რაოდენობა (კაცი)	322779	388946	360987	361209	349250	387463	397806	503236	534397
4	$X_4(t)$	რეგისტრირებუ- ლი სუბიექტები (ერთეული)	126071	150151	177004	226298	260840	295121	342222	395144	428847

ნახაზი 1

ინდექსების მაჩვენებლებმა 2004-2012 წლებში ბიზნეს სექტორში ტენდენციების გამოვლენის საშუალება მოგვცა:

1. პიკური იყო 2011 წელი, რაც გამოიწვია წინა წელთან შედარებით დასაქმებულთა რიცხოვნობის მკვეთრმა ზრდამ (397806-დან 503236-მდე), ხოლო ეს უკანასკნელი მეთოდოლოგიური ცვლილებით იყო გამოწვეული. ამ პერიოდში წინა წელთან შედარებით ასევე მკვეთრად გაიზარდა ბრუნვის მოცულობაც (24400,7 მლნ. ლარიდან 36726,2-მლნ. ლარამდე). ამიტომ, მიგვაჩნია, რომ ეს მაჩვენებელი ილუზორულია.

2. მაღალი შედეგები დაფიქსირდა 2005 და 2007 წლებში. 2005 წელს ეს გამოიწვია წინა წელთან შედარებით ბრუნვის მოცულობის მკვეთრმა ზრდამ, ხოლო 2007-ში ამის მიზეზი იყო ფიქსირებული აქტივების, ბრუნვისა და რეგისტრირებული სუბიექტების მკვეთრი გადიდება.

3. ამ წლებში ყველაზე დაბალი იყო ეს მაჩვენებელი 2008 წელს (10,25%), რაც ერთი მხრივ რუსეთთან ომმა და მეორე მხრივ მსოფლიო კრიზისმა გამოიწვიეს, როცა მაგალითად, დასაქმებულთა რაოდენობა წინა წელთან შედარებით არათუ გაიზარდა, შემცირდა კიდევ (349250-დან 361209 კაცამდე).

მთლიანობაში, შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლებში განხორციელებული ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც მოხმარების სტიმულირებას ემსახურებოდა, არათანმიმდევრულად ხორციელდებოდა. ამას ერთვოდა ინფლაციური პროცესები, ომი რუსეთთან, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და სხვა ფაქტორები, რამაც ბიზნესის განვითარების ინდექსის დინამიკას „სინუსოიდური ფორმა“ მისცა.

ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ძნელია რაიმე ეტაპების გამოყოფამ თუმცა საანალიზო პერიოდის განმავლობაში ყველაზე სტაბილურად მაინც 2007 წელი იკვეთება, როცა 2004 წლის შემდეგ ახალმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ სათანადო შედეგები მოგვცა. თუმცა, შემდგომ წლებში არათანმიმდევრულობა კვლავ იჩენს თავს, რაც აისახება კიდევ გრაფიკზე.